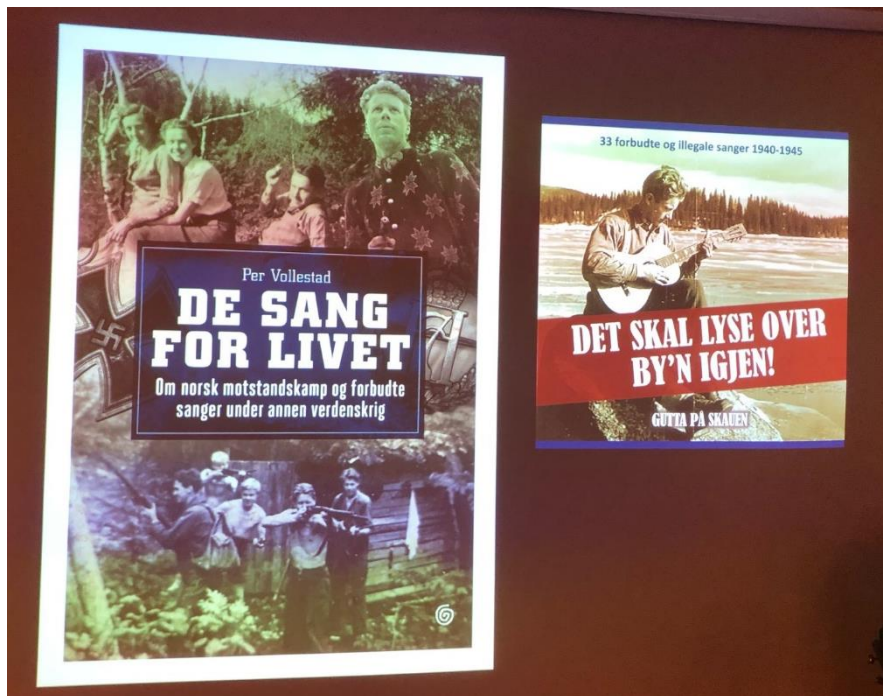

Festforestilling med Per Vollestad om krigens sanger på høstmøtet i Bergendalsstua 18. oktober

Av Øyvind Kraft

Vi hadde vært så heldige å få Per Vollestad til å opptre på Historielagets høstmøte i Bergendalsstua 18. oktober. Det var fullt hus og stinn brakke. Kanskje ikke så rart, for Per er ingen hvem som helst, men både barytonsanger, musikkforsker og forfatter. Han var den første med doktorgrad fra Norges musikkhøyskole, og har tidligere sunget på en rekke kjente opera- og konsertscener i Europa, Japan og Russland. Nå kom altså et nytt høydepunkt i karrieren, ved å opptre i Bergendalsstua i Sørkedalen.

De første radiosendingene i Norge kom i 1925, og ved krigsutbruddet i 1940 hadde de fleste tilgang på radio. Nyvinningen ble voldsomt populær, og sang og musikk fra eteren strømmet ut i de tusen hjem til glede for folk og fe.

Så kom krigen, og gleden tok brått slutt. Okkupasjonsmakten konfiskerte radioapparatene til gode nordmenn, og mangelen på råstoff gjorde det vanskelig å skaffe grammofonplater. Det ble allikevel ikke tyst. Når man ikke lenger kunne høre på radio begynte folk i stedet å synge selv. Levende sang og musikk erstattet musikk fra boks, og sangskrivere, pianolærere og kor fikk gode tider.

Under krigen var ikke sangen lenger bare ren underholdning. Den ble brukt for å holde motet og samholdet mellom folk oppe, og også som direkte kampmiddel mot okkupasjonsmakten.

Sanger med skjult eller åpenbart patriotisk innhold ble skrevet av profesjonelle låtskrivere, krigsfanger, dødsdømte, motstandsfolk og vanlige norske kvinner og menn. De handlet om hverdagsliv, rasjonering, livet bak piggråden på Grini og andre konsentrasjonsleirer, nidviser og harselas, og galgenhumor mot okkupasjonsmakten. Det var også direkte kampsanger. Første vers av Hjemmefrontsangen, som ingen vet hvem skrev, lød slik:

*«Vær nordmann, la tyskerne føle ditt hat,
de uslinger som brøt seg inn her en nat,
Med tanks og kanoner med mark millioner,
de trodde at Norge skulle falle uten slag.
Vi sloss det vi kunde, og ryggen er rak,
det gjaldt våre hjem, det var frihetens sak.
Med rifler og kniver, med ljàer og river
vi laget naturkatastrofe lag på lag.»*

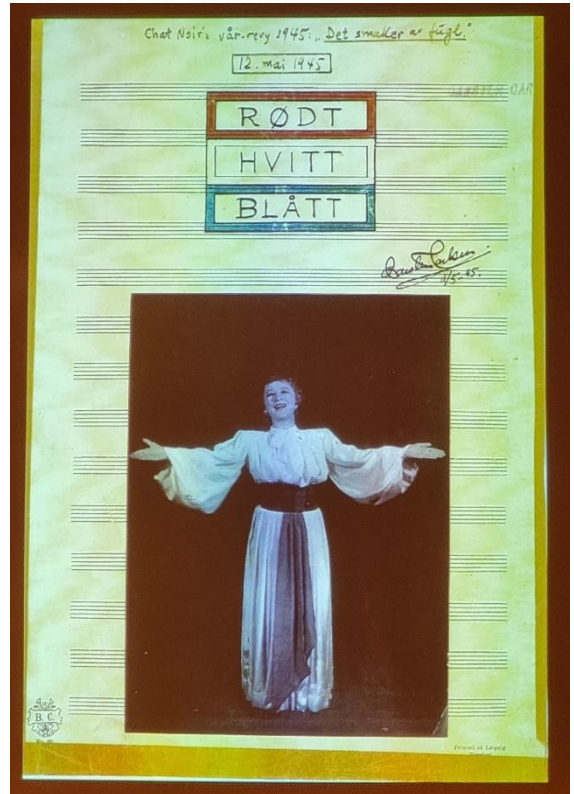
Det var streng sensur under krigen, og det gjaldt å sno seg unna sensurmyndighetene. Alle sanger som skulle fremføres offentlig måtte først gjennom sensuren, og det skulle ikke mye til før sangen ble forbudt. Derfor ble mange sanger skrevet tvetydig, slik at de gikk gjennom sensuren og tilhørerne selv kunne innfortolke angrep på okkupasjonsmakten i sangteksten. Slike sanger var voldsomt populære, og skapte stor jubel ved revyteatrene.

Per har gjort en formidabel forskingsinnsats ved å samle mange av disse glemte sangene og skrive om tilblivelsen av dem og miljøene hvor de ble sunget i sin bok *«De sang for livet»*, om norsk motstandskamp og forbudte sanger under annen verdenskrig. I den omfangsrige boken skriver han blant annet om forholdene i Norge under krigen, og om sanger som ble sunget blant folk flest, på revyteatrene og i motstandsbevegelsen, blant annet på Grini og hos Milorg på Krokskogen og i Nordmarka.

Alt dette, og mere til, fortalt Per levende og engasjert om på høstmøtet. I tillegg sang han en rekke av de gamle sangene med sin praktfulle barytonstemme og eget gitarakkompagnement. Samtidig viste han bilder og tegninger fra krigens dager på storskjerm, blant annet tatt av hjemmefronten selv. Det var en mektig og stor opplevelse for oss tilhørere.

Vi ble satt tilbake til krigens dager, og kunne innvendig føle på stemmingene. Noen viser var humoristiske og ga latter i salen. Andre var fengende, som f.eks. *«Norge i rødt hvitt og blått»*, som ble skrevet i 1941 av Finn Bø, Bias

Bernhoft og Arild Feldborg. Men det var også alvorlige viser, og særlig en som nok gjorde at enkelte fikk tårer i øynene: Sangen som en dødsdømt fange skrev til sin mor mens han satt på dødscellen og ventet på å bli henrettet. Alle sangene er for øvrig samlet på en CD som kan kjøpes sammen med boken. Både boken og CD anbefales på det beste.

I pausen var det som vanlig hyggelig samvær med kaffe og herlig blåbærkake fra Finnerud. Som jeg pleier å si når jeg får noe godt: Man får som man fortjener. Og det fikk også alle andre som hørte på.

